

УДК 658.512.2:645 **Абизов В. А.¹**, доктор архітектури, професор
Стрілець В. Ф., старший викладач

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ДИЗАЙНУ СУЧАСНИХ МЕБЛІВ В ЖИТЛОВОМУ ТА ГРОМАДСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В статті розглядаються основні соціально-економічні, ергономічні, екологічні, функціонально-типологічні, технічні, історико-культурні, естетичні чинники, які визначають розвиток дизайну сучасних меблів. Ці чинники й умови зумовлюють формування та розвиток дизайну меблів у часі та предметно-просторовому середовищі. Вони проаналізовані з погляду динаміки та перспектив їх змін з метою визначення тенденцій та перспектив розвитку дизайну меблів в архітектурному середовищі.

Ключові слова: дизайн меблів; чинники розвитку; житлове і громадське середовище.

Актуальність. Об'єктивні закономірності розвитку дизайну меблів та різноманітні засоби впливу дизайнерів на їх формування неможливо розглядати поза контекстом соціальних, економічних, технічних, естетичних та інших аспектів і чинників. Кожен з них, в той чи інший спосіб, впливає як на концептуальне вирішення, так і на остаточну реалізацію дизайну меблів, сучасний дизайн яких є комплексною творчою діяльністю по формуванню гармонійного предметно-просторового середовища.

В багатьох вітчизняних та закордонних наукових дослідженнях певним чином розглядаються різноманітні фактори та умови, що визначають дизайн середовищних об'єктів, зокрема і меблів [1-7]. В той же час аналіз літературних джерел не виявив досліджень із комплексним і системним висвітленням головних чинників розвитку саме меблів, а також окремих угруповань чинників або їх складових із різним ступенем дотичності до проблематики даної статті. Тому уявляється актуальним і необхідним проведення комплексного розгляду і структурного аналізу всіх чинників і умов, які обумовлюють формування меблів і

¹© Абизов В. А., Стрілець В. Ф.

відповідно сучасного предметного середовища, з урахуванням динаміки та перспектив їх змін. Такий аналіз надасть можливість врахувати тенденції та перспективи розвитку дизайну сучасних меблів, глибше уявити природу формування житлового і громадського середовища та буде корисним для його комплексного проектування і художнього конструювання.

Метою даної статті є визначення та структуризація основних чинників, що впливають на розвиток дизайну сучасних меблів та аналіз тенденцій їх змін у контексті формування гармонійного архітектурного середовища.

Основна частина. В основу систематизації груп чинників що розглядаються, покладені наукові дослідження професора В. Абизова [1], а також аналіз чинників, що впливають на формування об'єктів промислового дизайну професора В. Даниленка [5, с. 150–156]. Таким чином, вивчення літературних джерел [3,4,5,6,7] і сучасної проектно-будівельної практики та власний проектний досвід дозволили авторам цієї статті виявити та систематизувати основні групи чинників і умов, які визначають дизайн сучасних меблів:

- соціально-економічні;
- ергономічні;
- екологічні;
- функціонально-типологічні;
- технічні;
- історико-культурні;
- естетичні.

Розглянемо кожну із цієї групи чинників і умов з погляду динаміки та перспектив їх застосування для формування сучасних меблів.

До *соціально-економічних чинників* належать соціально-економічні умови розвитку суспільства, потреби й можливості населення; соціально-демографічна структура населення, рівень забезпеченості житловими умовами і зручностями та соціально-культурною інфраструктурою [1].

Дизайн меблів повинен відповідати економічним можливостям розвитку суспільства, які впливають на доцільність та призначення меблів, на технологічний рівень меблевої промисловості, фінансовий стан країни, соціальний статус людини та рівень її доходів. Тому ці чинники багато в чому визначають специфіку, типологію й особливості різноманітних меблів. Якщо раніше при формуванні структури й основних напрямів розвитку промислового виробництва меблів основним було визначення потреб населення, то перехід до ринкової економіки вимагає переорієнтації, заснованої на обліку не тільки загальних потреб, а й інтересів конкретних замовників з огляду на їх платоспроможність.

У розвинених країнах із ринковою економікою поступове підвищення життєвого рівня населення визначає зростання потреб людей у житлових умовах, об'єктах сфери обслуговування та дозвілля. Відповідно зростає забезпеченість суспільства житлом і культурно-побутовими установами, а також підвищення інженерно-технічного оснащення й комфортності, що у свою чергу зумовлює нові вимоги до дизайну меблів, їх кількісних і якісних параметрів.

Демографічна динаміка й урбанізаційні процеси значною мірою пов'язані також із загальними макроекономічними умовами розвитку країни. У зв'язку з погіршенням економічного стану населення змінюється також структура сукупного доходу та його використання. Так, потреби у витратах часто перевищують надходження. Таким чином, соціальне житло обумовлює використання відповідних соціальних меблів. Крім того створення можливості трансформативності меблів в умовах мінімізації житлових площ дає можливість змінювати при потребі функціональні зони житла, компенсуючи, певним чином, необхідні квадратні метри в помешканні. Трансформація меблів по вертикалі виносить на вищий за зріст людини ємності в яких зберігаються утилітарні речі, які не використовуються щоденно. Такий підхід надає нові можливості щодо багатоваріантного використання меблів і цілком змінює їх структурний образ у середовищі. Таким чином змінюється й саме середовище, у якому об'ємно-просторова

структура формується залежно від рівня трансформативності меблів. У громадському будівлях, наприклад, за необхідністю збільшення кількості сидінь вони можуть в певній послідовності витягуватися одне з-під одного телескопічним чином самими користувачами. Це, у свою, чергу змінює власне середовище, яке може бути запрограмоване архітектором на найбільшу кількість посадкових місць для певного функціонального процесу.

Отже, зі зміною соціально-демографічної структури суспільства відбувається і зміна структури витрат населення, наданих йому послуг і, відповідно, типів меблів як житлового, так і громадського призначення; і виникають нові типи меблів.

До *ергономічних чинників* належать антропометричні, психофізіологічні й естетичні відповідності різноманітних функціональних можливостей та особливостей людини предметно-просторовому оточенню й умовами праці та відпочинку.

Ергономіка як окрема наукова дисципліна виникла на стику технічних наук, антропології, анатомії, психології, фізіології, біохімії, біофізики, медицини, гігієни, тощо. Взаємоузгодження можливостей людини й технічних виробів, зниження до мінімуму негативних впливів умов праці й оточення на нервову систему людини, працездатність і відпочинок – усе це має важливе значення для формування меблів та дизайнерських підходів.

Антропометричність меблів визначається правильно обраними їх функціонально-просторовими та конструктивними параметрами згідно з анатомічними особливостями тіла людини. Дизайн меблів для дитячих, особливо дошкільних установ, театрів, парків, атракціонів тощо, потребує специфічних рішень. Особливу увагу необхідно приділяти створенню належних умов життєдіяльності також і для людей із фізичними вадами та обмеженими можливостями. Фізіологічна відповідність меблевих об'єктів характеризується особливостями зору, слуху, дотику та нюху. І це слід враховувати при проектуванні меблів. Естетична відповідність, що впливає на емоційне задоволення від сприйняття гармонії меблів, у кожному конкретному випадку визначається композиційними

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1(17) 2017

засобами, зокрема такими як колір, масштаб, ритм, пропорції для досягнення візуальної та функціональної гармонії. Відомо, що око людини може одночасно сприймати не більше сімох окремих об'єктів, а кольорові гами можуть викликати протилежний психологічний стан та настрої людини.

Отже, антропометричні, психофізіологічні й естетичні відповідності різноманітних функціональних можливостей та особливостей людини предметно-просторовому оточенню й умовам праці та відпочинку – це безпосередні умови оперування нею системами обладнання та меблями, що формують певні функціональні зони та наповнюють архітектурне середовище та його окремі частини. Тому особливості ергономіки людини та її функції є важливим чинником розвитку дизайну меблів.

До **екологічних чинників**, тісно пов'язаних з ергономічними, належать санітарно-гігієнічні параметри й мікрокліматичні умови середовища життєдіяльності людини, що враховують вплив навколишнього середовища та проблеми охорони природи й раціональне використання природних ресурсів.

При проектуванні меблів важливим є використання довговічних та «екологічно чистих» матеріалів і конструкцій. Створення «екологічно чистого» мікроклімату житлових утворень і забезпечення органічного включення нових меблевих об'єктів в існуюче предметно-просторове середовище багато в чому залежить від їх дизайну. Важливою тенденцією розвитку дизайну меблів є удосконалення технологічних процесів, що дозволяє зменшувати витрати матеріалів, знижувати матеріалоемність виробів. Безвідходні технології забезпечують одержання продукції за повного використання сировини й матеріалів, а маловідходні – за мінімальних відходів.

В даний час постійно вдосконалюються екологічні характеристики меблевих матеріалів, розвивається технічне оснащення, що стає невід'ємною частиною архітектурного середовища. Наприклад, нові матеріали, такі як МДФ, надміцне скло, піна з пам'яттю для матраців до ліжок компанії «Dormeo», що

адаптується до температури тіла, волокнистий матеріал «Генцель», тощо є екологічно чистими інноваційними матеріалами, створеними за новими технологіями. Крім того, для меблів активно застосовуються природні нестандартні матеріали, наприклад, такі, як ратан або бамбук. Відповідно до цих явищ вимагають подальшого вдосконалення й сучасні дизайнерські ідеї та рішення.

Для екологічних чинників (як і для ергономічних) характерна стабільність у часі, тобто біологічні параметри та потреби людини протягом століть практично не зазнавали будь-яких істотних змін і з прадавніх часів визначали особливості організації меблів.

Таким чином, досить стабільні протягом тривалих хронологічних періодів екологічні та ергономічні чинники визначають основу дизайнерського вирішення в частині створення сприятливих умов життєдіяльності людини, що безумовно впливає на еволюцію дизайну меблів.

До *функціонально-типологічних чинників* належать існуючі та перспективні особливості типології меблів і нормативні параметри їх стандартизації.

Розвиток науково-технічного прогресу, зміна соціальних, культурних і духовних потреб населення зумовлює перманентні перетворення об'єктів середовища і відповідно його предметно-просторового насичення, що безпосередньо стосується меблів. А функціональні процеси й типологію об'єктів житлового та громадського призначення багато в чому визначають особливості меблів і їх основних параметричних характеристик.

Організація системи громадського обслуговування в кожному випадку впливає на укрупнення, розукрупнення або кооперування різних об'єктів обслуговування, а водночас і на їх зовнішній та внутрішній дизайн та відповідний дизайн меблів. Зміна соціально-економічних і містобудівних умов обумовлює зміни типології житлових і громадських будівель та необхідність відповідного коригування їх функціонально-розпланувальної організації, в тому числі і дизайну меблів.

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1(17) 2017

Реорганізація структури інвестицій у цивільне будівництво, удосконалення та розвиток різних типів житлових і громадських будівель та функціонально-розпланувальної структури, диференційованої за рівнем комфортності та формами власності, визначає й різноманітність дизайнерських вирішень і варіантності меблів, які є предметом наповнення житлового та громадського середовища. У зв'язку з динамічно змінюваними типологічними вимогами й умовами експлуатації житлових і громадських будівель суттєвого поширення набудуть різні прийоми їх гнучкої планувальної організації. Це, у свою чергу, визначає нові підходи до формування не лише їх конструктивної та архітектурно-розпланувальної структур, а й, безумовно, до засобів дизайну меблів і їх мобільності та трансформативності.

До *технічних чинників*, які перебувають в тісній взаємодії з функціонально-типологічними, належать: розвиток конструктивних та інженерних систем і відповідних технічних рішень; рівень розвитку техніки та технології виробництва меблевих конструкцій; стан виробничої бази меблів; наявність відповідних матеріально-сировинних ресурсів та впровадження нових матеріалів.

Різні характеристики меблів безпосередньо визначають параметри, форми та технічні аспекти їх основних структурних елементів, тому що за допомогою вдалої конструкції відбувається суттєве вдосконалення функцій меблевої одиниці, що у свою чергу впливає на підвищення рівня комфорту у використанні меблів. Важливими є геометричні параметри, маса та розмірність меблевих конструкцій стосовно до людини, а також різні способи їх монтажу, тому новітні технології виготовлення та складання меблів безпосередньо впливають на їх дизайн. Разом з тим, важливими параметрами комфорту є нові технологічні винаходи в удосконаленні функцій меблів, упровадження нових технологічних матеріалів. Яскравими прикладами цього є релаксаційні електронні крісла японської компанії «Raido», інноваційна сучасна 3D аеросистема компанії Neolux для матраців, високотехнологічний матеріал Technogel для сну тощо.

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1(17) 2017

Необхідність підвищення ефективності та зниження вартості меблів зумовлює впровадження економічних конструкцій і матеріалів та застосування нових перспективних систем меблів. Тут важливу роль відіграє безліч техніко-економічних показників, що впливають на вартість виробництва: зниження трудомісткості та матеріалоемності, у т. ч. енерговитратності виробництва; терміни виробництва; розміри та типовість конструктивних елементів, що випускаються, тощо. Ефективність виробництва залежить не лише від зниження вартості меблів, а й від підвищення експлуатаційних якостей меблевих об'єктів житлового й громадського призначення. Так, реалізація у виробництві якісних конструкцій, вузлів, матеріалів, фурнітури для збільшення міцності, довговічності меблів, вимагають значних коштів, однак часові експлуатаційні витрати таких систем значно нижчі.

Досвід вітчизняної та зарубіжної проектно-виробничої практики свідчить про постійне підвищення технічного рівня дизайну меблів, удосконалення й упровадження перспективних конструкцій, технологій та виробів, матеріалів, прогресивного обладнання меблів. Це, у свою чергу, викликає необхідність подальшого вдосконалення не тільки технічних, а й художньо-образних характеристик меблів, що особливо актуально для вітчизняного виробництва, яке часто потребує новаторських технічних рішень щодо конструкції, інноваційних матеріалів і технологій. Підвищення рівня оснащеності об'єктів цивільного призначення новими складними системами трансформації, різноманітним обладнанням і механізмами зумовлює необхідність створення нових та гнучких конструктивно-технологічних і образно-просторових структур меблевих об'єктів середовища.

Виникнення та впровадження нових матеріалів не тільки урізноманітніло конструктивно-розпланувальні та художньо-образні характеристики меблів, а й визначило стилістичні особливості архітектури й дизайну. Яскравими прикладами цього є широке застосування металевих та полімерних пластикових конструкцій. Розробка та впровадження нових матеріалів, таких як скло,

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1(17) 2017

пластмаси, полімери, МДФ, ПВХ (поліхлорвінілові плівки) та багатьох інших, може згодом вплинути не тільки на вдосконалення дизайнерських рішень, а й на виникнення принципово нових.

Розвиток нових конструкцій, технологій та матеріалів потребують істотного перетворення меблевої виробничої бази України, у тому числі й промисловості нових матеріалів і конструкцій, орієнтованих у минулому на централізовану економіку та тотальну індустріалізацію меблевого виробництва.

До *історико-культурних чинників* належать культурна спадщина та матеріальні надбання народу за час його історичного розвитку у відповідному природно-географічному середовищі. Історико-культурні чинники значною мірою визначають функціонально-розпланувальні, конструктивні та художньо-естетичні особливості дизайну меблів. Вплив їх суттєво позначається на врахуванні численних нормативних експлуатаційних вимог.

Історичний розвиток конкретного народу впливає через ментальність на образні, конструктивні та естетичні традиції у виробництві меблів, широту їх застосування в роботі та відпочинку. Також історичний розвиток народу вказує на складність створення варіантів меблевих конструкцій, ставлення до їх функціонального застосування.

Матеріально-духовні ціннісні надбання кожного народу формуються на базі як історичного розвитку, так і природно-географічних чинників. Вироблена віками традиція народу за своєю суттю стала системою захисту людини від негативного суспільного та природного впливу. Вона століттями відшліфовувалась і залишалась особливістю, що відрізняла різні народи, але й об'єднувала їх у спільному виробленні нових традицій, спрямованих на розвиток як суспільної організації, так і цивілізаційних потужностей різних держав.

Важливою ознакою традиції є мета, спрямована на вироблення позитивного впливу на розвиток суспільства. Тому система духовних цінностей суспільства формувала культурний тип індивіда, що означало належність його до ментального середовища конкретної

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1(17) 2017

нації, спосіб його мислення, особливості організації різних форм діяльності в життєвому циклі. Вироблення духовних ціннісних засад народу відбивалось і на характеристиках меблів, ступені їх розвитку у формуванні комфорту.

Дизайнерська форма – знак традиції, матеріалу, технології та якості виготовлення речей, що виражає призначення й характер їх соціального буття в системі культури. Дизайн робить форму продукту не лише доцільною та конструктивно-логічною, а й емоційно виразною, естетично осмисленою.

До *естетичних чинників* належать: культурні та духовні потреби суспільства, традиції, вплив моди на зміну смаків і потреб споживачів, естетичні характеристики предметно-просторового середовища й меблів [1].

Ці чинники й умови істотно впливають на формування дизайну меблів, що повинно передбачати широку свободу вибору як предметно-просторових форм та засобів формування середовища життєдіяльності, так і меблів згідно з культурними і духовними потребами суспільства, які багато в чому визначають створення виразних меблевих форм з різноманітними художньо-образними проявами. Це, в свою чергу, залежить від їх композиційно-структурних можливостей. Поряд із багатоваріантністю конструктивних та ергономічних рішень, важливим є забезпечення цілісності композиції й образної індивідуальності як окремої меблевої одиниці, так і меблевих систем. При цьому потрібно органічно й гармонійно дотримуватися єдності стилю всього предметно-просторового середовища.

Динаміка й тенденції змін цієї групи чинників багато в чому є наслідком змін інших чинників і умов. Зміни соціально-економічних чинників зумовлюють формування меблів відповідно до різних щаблів доходів громадян, що безпосередньо впливає не тільки на характеристики функціонально-просторової та конструктивної структур меблів, а й на формування їх вигляду та засобів естетичної виразності. Зміна різноманітних чинників визначає застосування адекватних засобів художньої виразності й образних характеристик

меблів. У зв'язку із цим необхідним є використання різноманітних дизайнерських варіантів для різних соціальних умов. Розвиток технічних, економічних, ергономічних, світоглядних та індивідуально-ціннісних чинників визначає необхідність застосування відповідних засобів естетичної виразності, які повинні відповідати новим вимогам і умовам.

Водночас естетичні умови формування середовища знаходяться під впливом вимог моди та змін смаків споживачів, багато в чому зумовлених розвитком як соціально-економічних і матеріально-побутових, так і культурних та духовних потреб суспільства. Розвиток різноманітних напрямів і стилів мистецтва та дизайну, архітектурних шкіл і течій часто визначає ключові характеристики образної виразності меблів і естетики предметно-просторового середовища.

Висновки. Таким чином, основними групами чинників, які визначають формування та розвиток дизайну сучасних меблів є: соціально-економічні, екологічні, ергономічні, функціонально-типологічні, технічні, історико-культурні, естетичні. Ці чинники та умови їх змін відрізняються різноманітною динамікою розвитку в часі, а також різним впливом на дизайн меблів. Таке структурування дозволить глибше зрозуміти цей феномен та достовірно визначити вимоги і умови їх реалізації в сучасному предметно-просторовому середовищі, а також сучасні тенденції та перспективи розвитку дизайну меблів.

Список використаних джерел:

1. Абизов В.А. Фактори та умови, що визначають дизайн середовищних систем і об'єктів / В.А.Абизов // Вісник КНУКіМ: зб. наук. праць. Мистецтвознавство. – Вип. 19. – 2008. – с.4-17.

2. Абизов В.Хартия архитектуры. Идеи нового столетия / В.А.Абизов // Наша эпоха, – 2002. – С.71–73.

3. Барташевич А.А. История интерьера и мебели / А.А.Барташевич, Н.И.Аладова, А.М.Романовский. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2004. – 124 с.

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1(17) 2017

4. Грашин А.А.Краткий курс стилевой эволюции мебели : учеб. пособие / А.А.Грашин. – М. : Архитектура-С, 2007. – 416 с.

5. Даниленко В.Я.Дизайн: Підручник. – Харків: ХДАДМ, 2003. - 320 с.

6. Кес Д. Стили мебели / Дюла Кес – Будапешт : Издательство Академии наук Венгрии, 1981. – 269 с.

7. Шимко В.Т., Гаврилина А.А. Типологические основы художественного проектирования архитектурной среды –М.: Архитектура-С, 2004. -101 с.

Аннотация

В статье рассматриваются основные социально-экономические, эргономические, экологические, функционально-типологические, технические, историко-культурные, эстетические факторы, которые определяют развитие дизайна современной мебели. Эти факторы и условия предопределяют формирование и развитие дизайна мебели во времени и предметно-пространственной среде. Они проанализированы с точки зрения динамики и перспектив их изменений с целью определения тенденций и перспектив развития дизайна мебели в архитектурной среде.

Ключевые слова: дизайн мебели; факторы развития; жилая и общественная среда.

Abstract

The article examines the main socio-economic, ergonomic, environmental, functional and typological, technical, historical, cultural and aesthetic factors that determine the development of modern furniture design. These factors and conditions establish the formation and development of furniture design in time and subject-spatial environment. They are analyzed from the point of view of dynamics and prospects of their change with the purpose of definition of tendencies and prospects of development of furniture design in architectural environment.

Keywords: furniture design; factors of development; housing and public environment.

Стаття надійшла до редакції у лютому 2017р.